

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NILO JÄÄSKINEN
29 päivänä marraskuuta 2012¹

Asia C-228/11

**Melzer
vastaan
MF Global UK Ltd**

(Landgericht Düsseldorfin (Saksa) esittämä ennakkoratkaisupyyntö)

Tuomioistuimen toimivalta siviili- ja kauppaoikeuden alalla — Asetuksen (EY) N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan tulkinta — Erityinen toimivalta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa — Usean henkilön osallistuminen samaan vahinkoa aiheuttavaksi väitettyyn rajat ylittävään toimintaan — Mahdollisuus todeta jäsenvaltion tuomioistuimien toimivaltaiseksi sellaisen vastaajan osalta, jolla on kotipaikka toisessa jäsenvaltiossa, sen paikkakunnan perusteella, jolla oletettu tekijäkumppani tai avunantaja, jolta ei ole vaadittu korvausta, on toteuttanut tällaisen toiminnan perusteena olevan teon

I Johdanto

1. Landgericht Düsseldorfin (Saksa) esittämä ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001² 5 artiklan 3 alakohdan tulkintaa ja erityisesti siinä säädetyssä sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sovellettavassa toimivaltasäännössä tarkoitettua määritelmää ilmaisulle ”sen paikkakunnan tuomioistuimien, missä vahinko sattui”, kun teon oletetaan tapahtuneen kahdessa eri jäsenvaltiossa sekä toisen niistä sisällä.

2. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva kanne, jolla on rajat ylittävä ulottuvuus, pohtii oman alueellisen toimivaltaisuutensa ratkaisemiseksi, voidaanko yksi väitetysti aiheutuneesta vahingosta vastaava henkilö, jolla on kotipaikka jäsenvaltiossa,³ haastaa toisessa jäsenvaltiossa olevaan tuomioistuimeen sen paikkakunnan perusteella, missä avunantaja tai tekijäkumppani on syyllistynyt vahinkoa aiheuttavaan toimintaan, vaikka tämä avunantaja tai tekijäkumppani ei olisi asiassa vastaajana.

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — EYVL 2001, L 12, s. 1.

3 — Asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 3 kohdan mukaisesti ilmaisulla ”jäsenvaltio” viitataan tässä ratkaisuehdotuksessa kaikkiin Euroopan unionin jäsenvaltioihin lukuun ottamatta Tanskan kuningaskuntaa.

3. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään Landgericht Düsseldorf ehdottaa, että unionin tuomioistuin vahvistaisi uuden toimivaltaperusteen, joka tarjoaisi kantajalle lisävaihtoehdon⁴ siihen ensisijaiseen vaihtoehtoon nähden, joka perustuu oikeuskäytännössä pitkään tehtyyn erotteluun vahingon ilmenemispaidan ja vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikan välillä⁵ silloin, kun vahingonkorvauksen perusteena olevat tapahtumat sijoittuvat eri paikkoihin, toisin sanoen Saksan kansallisessa oikeudessa olevan säännön mukaisesti toimivaltaperusteen sen paikkakunnan perusteella, missä vahingon aiheuttaneen teon muu tekijä kuin vastaaja on toteuttanut teon.⁶

4. Esillä olevassa asiassa tulee ilmi jälleen kerran jäsenvaltioiden joidenkin tuomioistuinten taipumus katsoa, että asetusta N:o 44/2001 voitaisiin tulkita ottamalla huomioon kansalliset erityispiirteet, joiden vaikutukset unionin tuomioistuinta on pyydetty vahvistamaan yli rajojen,⁷ huolimatta siitä, että tällä unionin oikeuden säädöksellä on perustavanlaatuinen yhdenmukaistamistavoite. Sen lisäksi, että asialla on huomattava merkitys tältä teoreettiselta kannalta, sillä on myös merkittävä käytännön vaikutus niiden tietojen perusteella, jotka asianosaiset ovat esittäneet unionin tuomioistuimelle.⁸

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

5. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan toisesta perustelukappaleesta ilmenee, että sen tavoitteena on sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan turvaamiseksi ottaa käyttöön ”säännökset, joiden avulla voidaan yhdenmukaistaa tuomioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevat säännöt”.

6. Kyseisen asetuksen johdanto-osan 11 perustelukappaleesta todetaan, että ”tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä, ja niiden on perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella, ja vastaajan kotipaikan tuomioistuin on aina toimivaltainen, lukuun ottamatta joitakin tarkoin rajattuja tapauksia, joissa riidan kohteen tai osapuolten sopimusvapauden vuoksi jokin muu liittymäperuste on oikeutettu”.

7. Saman asetuksen johdanto-osan 12 perustelukappaleesta todetaan, että ”asianmukaisen lainkäytön helpottamiseksi tai tuomioistuimen ja riita-asian läheisen yhteyden vuoksi tulisi olla vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvän toimivaltaperusteen lisäksi”.

8. Tämän asetuksen johdanto-osan 15 perustelukappaleesta todetaan, että ”lainkäytön yhdenmukaisuus edellyttää, että rinnakkaiset oikeudenkäynnit saadaan mahdollisimman vähiin ja on varmistettava, ettei kahdessa jäsenvaltiossa anneta keskenään ristiriitaisia tuomioita – –”.

9. Toimivaltaa koskevat säännöt sisältyvät asetuksen N:o 44/2001 II lukuun.

4 — Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin luonnehtii tätä mahdollisuutta ”keskinäiseksi liittymäksi”.

5 — Asiassa 21/76, Bier, 30.11.1976 annetussa tuomiossa (Kok., s. 1735, Kok. Ep. III, s. 219, 19 kohta) tehtiin ero sen paikkakunnan, jossa vahinko on ilmennyt, ja sen paikkakunnan välillä, jossa vahingon aiheuttanut kausaalisyhteys oleva tapahtuma on sattunut. Tämä erottelu on äskettäin palautettu mieleen asiassa C-133/11, Folien Fischer ja Fofitec, 25.10.2012 annetussa tuomiossa (39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

6 — Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin käyttää käsitettä ”wechselseitige Handlungsortzurechnung”, joka viittaa vapaasti käännettynä vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikan käyttämiseen keskinäisenä liittymänä.

7 — Bundesgerichtshof ehdotti, että unionin tuomioistuin katsoisi, että Saksan kansallisessa oikeudessa tunnetun negatiivisen vahvistuskanteen (negative Feststellungsklage) kaltainen kanne kuuluu asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisalaan, kun taas Ranskan Cour de cassation kysyi siltä, ”onko oikeuspaikkalausekkeella, josta tavaran valmistaja ja ostaja ovat sopineet yhteisössä tehtyjen sopimusten sarjan yhteydessä asetuksen [N:o 44/2001] 23 artiklan nojalla, oikeusvaikutuksia suhteessa tavaran myöhempään hankkijaan”, kuten Ranskan kansallisessa oikeudessa on mahdollista. Ks. näistä kysymyksistä antamani ratkaisuehdotukset asiassa Folien Fischer ja Fofitec, jossa annettiin em. tuomio, ja asiassa C-543/10, Refcomp, joka on edelleen vireillä unionin tuomioistuimessa.

8 — Istunnossa MF Global UK Ltd:n (jäljempänä MF Global UK) edustaja totesi, että unionin tuomioistuimen ratkaisua odotetaan kovasti, sillä hyvin monet pörssimeklarit on haastettu samankaltaisissa tapauksissa oikeuteen, ja sen omassa asianajotoimistossa on hoidettavana noin 150 pääasian oikeusriitaa vastaavaa asiaa.

10. Saman asetuksen II luvun 1 jaksoon, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, sisältyvän 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.”

11. Tämän asetuksen samaan jaksoon sisältyvän 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että ”jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisen jäsenvaltion tuomioistuimissa ainoastaan tämän luvun 2–7 jakson säännösten nojalla”.

12. Asetuksen N:o 44/2001 II luvun 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Eriytynyt toimivalta”, kuuluvan 5 artiklan 1 ja 3 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

- 1) a) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimissa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä,
- b) jollei toisin ole sovittu, tätä säännöstä sovellettaessa kanteen perusteena olevan velvoitteen täytäntöönpanopaikka on:
 - irtaimen tavaran kaupassa se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä tavarat sopimuksen mukaan toimitettiin tai oli toimitettava,
 - palvelujen osalta se paikkakunta jäsenvaltiossa, missä palvelut sopimuksen mukaan suoritettiin tai oli suoritettava,
- c) jollei sovelleta b alakohtaa, sovelletaan a alakohtaa.

--

- 3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimissa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua.”

13. Kyseisen asetuksen samaan jaksoon kuuluvan 6 artiklan 1 alakohdassa säädetään, että ”jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne myös: -- jos asiassa on useampia vastaajia, siinä tuomioistuimissa, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka, edellyttäen että kanteiden välillä on niin läheinen yhteys, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin”.

III Pääasia, ennakkoratkaisukysymys ja asian käsittely unionin tuomioistuimissa

14. Weise Wertpapier Handelsunternehmen -niminen yhtiö (jäljempänä W.W.H.), jonka kotipaikka on Düsseldorf, hankki asiakkaakseen Melzerin, jonka kotipaikka on Berliini (Saksa), ja opasti tätä puhelimitse. Se avasi MF Global UK -nimisessä meklariyhtiössä, jonka kotipaikka on Lontoo (Yhdistynyt kuningaskunta), Melzerille tilin, jolla MF Global UK kävi tämän lukuun palkkiota vastaan arvopapereiden termiinkauppaa.

15. Melzer maksoi vuosina 2002–2003 kyseiselle tilille yhteensä 172 000 euron suuruiset määrät. MF Global UK maksoi 9.7.2003 hänelle 924,88 euron suuruisen määrän. Se laskutti Melzeriltä 120 USD:n suuruisen välityspalkkion, josta se piti itsellään 25 USD, ja se siirsi W.W.H:lle 95 USD:n suuruisen erotuksen.

16. Melzer nosti kanteen Landgericht Düsseldorfissa, jossa se vaati, että MF Global UK velvoitetaan maksamaan sille vahingonkorvauksena sen näiden termiinkauppojen yhteydessä maksaman ja saaman summan välinen erotus eli 171 075,12 euroa korkoineen.⁹

17. Vaatimustensa tueksi Melzer vetosi siihen, ettei W.W.H. tai MF Global UK ollut selittänyt hänelle riittävästi termiinkauppojen riskejä optiosopimusten yhteydessä. Melzerin mukaan W.W.H:n hänelle toimittamat asiakirjat¹⁰ eivät vastanneet Saksan oikeuskäytännössä asetettuja vaatimuksia, joiden mukaan asiakkaalle on annettava riittävästi tietoa näistä riskeistä. Hänelle ei myöskään ollut annettu asiallista tietoa MF Global UK:n ja W.W.H:n välillä salaisista provisioista tehdystä niin kutsutusta kickback-sopimuksesta ja tästä johtuvasta eturistiriidasta. Lisäksi Melzer väitti, että MF Global UK:n laskema välityspalkkio oli liian suuri. Hän katsoi, että kyseisen yhtiön oli maksettava hänelle vahingonkorvausta tahallisesta ja hyvien tapojen vastaisesta avunannosta W.W.H:n aiheuttamaan vahinkoon.

18. MF Global UK kiisti Landgericht Düsseldorfin alueellisen toimivallan ja vaati kanteen hylkäämistä aineellisin perustein.

19. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että asetuksen N:o 44/2001 säännöksiä on sovellettava pääasian oikeusriitaan, sillä vastaaja on oikeushenkilö, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa. Se täsmentää, ettei esillä olevassa asiassa ole sovellettava mitään oikeuspaikkalauseketta,¹¹ ja katsoo, että saksalaisten tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta on perusteltu tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan nojalla, koska vahinko on ilmennyt Saksassa. Se toteaa, että Melzerin mukaan hänelle aiheutunut aineellinen vahinko, josta hän vaatii korvausta, on tapahtunut Saksassa, koska hän on suorittanut Saksasta käsin tilisiirtoja Lontoossa sijaitsevalle tililleen ja hänen pankkitilinsä varoihin kohdistunut vahinko on ilmennyt tässä jäsenvaltiossa.

20. Sitä vastoin se epäilee, onko sillä itsellään alueellista toimivaltaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan nojalla. Se toteaa, että kyseisen säännöksen mukaan vastaaja voidaan haastaa kantajan valinnan mukaan joko sen paikkakunnan tuomioistuimeen, jossa vahinko on ilmennyt (vahingon ilmenemispaikka), tai sen paikkakunnan tuomioistuimeen, jossa tämän vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut (vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikka), jos nämä paikkakunnat eivät ole samat. Kyseinen tuomioistuin katsoo, että vahinko on ilmennyt Berliinissä, jossa Melzerillä on kotipaikka, eikä Düsseldorfissa, jossa tuomioistuin sijaitsee. Kun otetaan huomioon vahingon ilmenemispaikan sijainti, ratkaiseva on tässä tapauksessa vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikka. Koska MF Global UK toimii ainoastaan Lontoossa, alueellinen toimivalta voisi perustua vain W.W.H:n toimintaan Düsseldorfissa.

21. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Saksan oikeudessa tunnetaan tällainen liittymäperuste, koska silloin, kun useampi henkilö on osallisena vahinkoa aiheuttavassa toiminnassa, kunkin osallisen on katsottava olevan vastuussa toisen osallisen myötävaikutuksesta. Kun tässä tapauksessa otetaan huomioon Melzerin väitteet, joiden mukaan MF Global UK olisi tahallaan ainakin avustanut W.W.H:n Saksassa ja tarkemmin ottaen Düsseldorfissa harjoittamaa lainvastaista toimintaa, on ajateltavissa, että kyseisen tuomioistuimen toimivalta voi perustua paikkakuntaan, jossa tällainen tekijäkumppani tai avunantaja on toiminut.¹²

9 — Istunnossa Melzerin edustaja totesi, että W.W.H:ta vastaan oli päätetty olla nostamatta kannetta, koska tämä yhtiö oli maksukyvytön kannetta nostettaessa (päivämäärää, jona asia saatettiin vireille Landgericht Düsseldorfissa, ei ole täsmennetty ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä, mutta koska tämä päätös on tehty 29.4.2011, kanne on ilmeisesti nostettu niihin aikoihin), kun taas kirjallisissa huomautuksissaan hän totesi, että MF Global UK oli asetettu selvitystilaan 31.12.2011.

10 — Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä mainitaan tältä osin ”Termiinkauppoja koskeva välityssopimus”, esite, jonka otsikkona on ”Katsaus arvopaperikaupan riskeihin”, ja tiedote, jossa on ”Tärkeää tietoa arvopaperikauppaan liittyvistä tappioriskeistä”.

11 — Koska yhdessä tehdyistä sopimuksista on oikeuspaikkalauseke, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo siten epäsuorasti, että vastuu ei voi perustua sopimukseen.

12 — Todettakoon jo tässä vaiheessa, että ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen lukemisen perusteella on epäselvää, ovatko MF Global UK ja W.W.H. päätekijöitä vai avunantajia vahinkoa aiheuttavassa toiminnassa.

22. Koska asetukseen N:o 44/2001 ei sisälly yhtään säännöstä tämänkaltaisesta liittymästä, jossa kolmannen teko olisi perustana kansainväliselle tai alueelliselle toimivallalle, on pohdittava, onko kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaa tulkittava siten, että myös päätekijän tai avunantajan delikti voi olla perusteena kansainväliselle tai alueelliselle toimivallalle oikeuteen haastetun henkilön osalta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että tästä kysymyksestä on esitetty useita eri näkemyksiä sekä kansallisessa oikeuskäytännössä että oikeuskirjallisuudessa.

23. Tässä tilanteessa Landgericht Düsseldorf on 16.5.2011 unionin tuomioistuimen kirjaamoon saapuneella päätöksellä päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan mukaista sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa toimivaltaista tuomioistuinta määritettäessä sallittua käyttää keskinäisenä liittymänä vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikkakuntaa sen paikkakunnan määrittämiseksi, missä vahinko sattui, kun useampi henkilö on osallisena rajat ylittävässä sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa toiminnassa?”

24. Kirjallisia huomautuksia unionin tuomioistuimelle ovat toimittaneet Melzer ja MF Global UK, Saksan, Tšekin, Portugalin ja Sveitsin hallitukset sekä Euroopan komissio.

25. Istunnossa, joka pidettiin 5.7.2012, olivat edustettuina Melzer, MF Global UK, Saksan hallitus ja komissio.

IV Asian tarkastelu

26. Kun otetaan huomioon ennakkoratkaisukysymyksen, jonka rajaus voi vaikuttaa jossain määrin epäselvältä, muotoilu, mielestäni on ensin syytä rajata tämän ennakkoratkaisupyynnön kohde ja siihen liittyvät ongelmat, ennen kuin ehdotetaan, miten siihen voitaisiin vastata.

A Ennakkoratkaisukysymyksen ulottuvuus

27. Esillä olevassa asiassa on kyse sopimukseen perustumatottoman vahingonkorvausvastuun perusteella nostetusta kanteesta. Asetuksen N:o 44/2001 2 artiklasta ja 5 artiklan 3 alakohdasta yhdessä luettuina ilmenee, että jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, hänet voidaan haastaa kantajan valinnan mukaan joko sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä tämän kotipaikka on, tai toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevassa tuomioistuimessa, toisin sanoen ”sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui” tai ”saattaa sattua”.

28. Tämä viimeksi mainittu seikka, jolla deliktin tapahtumapaikan tuomioistuimen toimivalta ulotetaan koskemaan ennalta ehkäiseviä toimia, on asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdassa tehty ainoa lisäys tällä asetuksella korvattun Brysselin yleissopimuksen¹³ 5 artiklan 3 kohtaan verrattuna. Huolimatta tästä näin lisäystä seikasta,¹⁴ jolla ei sitä paitsi ole merkitystä esillä olevassa asiassa, kyseiset säännöt vastaavat asiallisesti toisiaan, kuten unionin tuomioistuin on katsonut, minkä vuoksi yleissopimuksen toimivaltasäännön tulkinnasta annettu oikeuskäytäntö pätee myös asetuksen toimivaltasäännön osalta.¹⁵

13 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehty yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna uusien jäsenvaltioiden liittymistä tähän yleissopimukseen koskevilla myöhemmillä yleissopimuksilla (jäljempänä Brysselin yleissopimus).

14 — Tämän seikan uutuus on vain suhteellista, sillä periaate oli jo vakiintunut Brysselin yleissopimuksen tulkintaa koskevassa oikeuskäytännössä, vaikka komission mukaan siitä oli vielä epäselvyyttä (ks. ehdotus neuvoston asetukseksi (EY) tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa (KOM(1999) 348 lopullinen, s. 15).

15 — Ks. em. asia Folien Fischer ja Fofitec (tuomion 31 ja 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29. Koska pääasian oikeusriidassa Melzer on kiistatta sidottu sopimuksen nojalla sekä MF Global UK:hon että W.W.H:hon, voi ensi arviolta vaikuttaa yllättävältä, ettei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ole katsonut, että esillä olevassa asiassa voitaisiin soveltaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohtaa, joka koskee toimivaltaa sopimusta koskevassa asiassa, ainakin yhtä hyvin kuin kyseisen artiklan 3 alakohtaa, joka koskee toimivaltaa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa.¹⁶ MF Global UK on esittänyt tämänsuuntaisia alustavia huomautuksia katsoessaan, että tämän asetuksen 5 artiklan 1 ja 3 alakohdan soveltamisalojen välillä olisi syytä tehdä ero. Tästä huomautuksesta riippumatta vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee joka tapauksessa, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin määrittää yksin ennakkoratkaisupyynnönsä kohteen ja että koska tämä tuomioistuin ei ole esittänyt ennakkoratkaisukysymystä näillä sanoilla, unionin tuomioistuimen ei ole syytä lausua kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan oikeusriidan asianosaisen esille tuomasta seikasta.¹⁷

30. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa aluksi, että kokonaisuutena arvioituna saksalaisten tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta ei aiheuta ongelmia. Se katsoo, että tämä toimivalta on kiistaton, sillä asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdassa tarkoitettu vahingon ilmenemiskaikpaikka on sen mukaan Berliini, jossa on sekä Melzerin kotipaikka että tämän pankkitili, jolta riidanalaiset liiketoimet on rahoitettu.

31. Komissio on kuitenkin esittänyt päinvastaisen kannan väittäessään, että asiassa Kronhofer annettussa tuomiossa¹⁸ kielletään antamasta toimivaltaa tuomioistuimelle, jonka alueella on kantajan kotipaikka ja siis hänen ”omaisuutensa keskuspaikka”, vain siitä syystä, että hän on kärsinyt siellä taloudellisen vahingon menetettyään omaisuuseriä toisessa jäsenvaltiossa, kun kaikki vastuun syntymisen aikaansaavat tekijät sijaitsevat viimeksi mainitun alueella.¹⁹

32. Yhdyn komission kantaan siltä osin kuin taloudellinen vahinko, jonka korvaamista Melzer vaatii ja joka muodostuu hänen sijoittamansa pääoman osan menettämisestä, näyttää tapahtuneen Lontoossa eikä Berliinissä. Riidanalaiset varat on sijoitettu lontoolaisessa meklariyhtiössä avatulle tilille, ja ne on menetetty siellä, sillä optiosopimuksen täytäntöönpanon tai optiota koskevan määräajan päättymisen seurauksena kyseiselle tilille siirretyt summat ovat olleet sijoitettuja summia pienemmät.

33. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen päätöksestä ilmenee, että se pohtii ainoastaan omaa ”alueellista” toimivaltaisuuttaan tai toisin sanoen toimivaltaa kansallisella tasolla, kun se pohtii, onko juuri se kaikista saksalaisista tuomioistuimista se, jonka on annettava ratkaisu asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan nojalla.

16 — Melzerin esille tuoma dolus tai culpa in contrahendo liittyy tässä tilanteeseen, jossa osapuolten neuvottelut ovat johtaneet sopimuksen tekemiseen. Päinvastaista tapausta koskeneessa asiassa C-334/00, Tacconi, 17.9.2002 annettussa tuomiossa (Kok., s. I-7357) todetaan, että tilanteessa, jossa sopimuksen tekoon tähtäävissä neuvotteluissa ei ole päästy sopimukseen, kanteessa, jossa vedotaan sopimusneuvotteluihin perustuvaan vastaajan vastuuseen, ei ole kyse sopimusta koskevasta asiasta vaan sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta.

17 — Ks. mm. asia C-352/95, Phytheron International, tuomio 20.3.1997 (Kok., s. I-1729, 14 kohta) ja asia C-435/97, WWF ym., tuomio 16.9.1999 (Kok., s. I-5613, 29 kohta).

18 — Asia C-168/02, Kronhofer, tuomio 10.6.2004 (Kok., s. I-6009, 18 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

19 — Komissio täsmentää, että vaikka vahinkoa aiheuttavan toiminnan eli MF Global UK:n Yhdistyneessä kuningaskunnassa käymän korkean riskin pörssi-kaupan vahingolliset seuraukset tuntuvat Saksassa Melzeriin kohdistuvan välillisen vaikutuksen vuoksi, tämä seikka ei voi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan muodostaa liittymäperustetta, jonka nojalla saksalaiset tuomioistuimet olisivat toimivaltaisia kyseisen 5 artiklan 3 alakohdan perusteella, kun vahingon aiheuttanut teko on tapahtunut ja vahinko ilmennyt kokonaisuudessaan Yhdistyneen kuningaskunnan alueella.

34. Korostan tältä osin, että kyseisen asetuksen säännösten sanamuotojen välillä on eroja, kun sen 2 artiklan 1 kohdan kaltaisissa säännöissä määritetään jäsenvaltion kaikkien tuomioistuinten toimivalta²⁰ ja sen 5 artiklan 1 ja 3 alakohdan kaltaisissa säännöissä tarkoitetaan tiettyä tuomioistuinta, joka määräytyy sen paikkakunnan mukaan, johon oikeusriidalla on erityinen liittymä.²¹ Siten sen säännöksen perusteella, jonka tulkintaa pyydetään, voidaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toivomalla tavalla yksilöidä tietyn tuomioistuimen alueellinen toimivalta kaikkien niiden jäsenvaltion tuomioistuinten joukosta, jotka olisivat aineellisesti toimivaltaisista, ja tämä voidaan tehdä suoraan. Mielestäni on näin ollen tarpeetonta ja jopa virheellistä vedota ensin kansainvälisen toimivallan käsitteeseen, ennen kuin käsitellään tämän säännöksen soveltamiseksi hyväksyttävää perustelua, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tehnyt.

35. Kyseisen tuomioistuimen mukaan vaikeus liittyy konkreettisesti siihen, onko sen käsiteltäväksi saatetussa rajat ylittävässä oikeusriidassa mahdollista pitää toimivaltaisena Düsseldorfin tuomioistuinta sen paikkakunnan perusteella, jossa toinen vahingon oletetuista kahdesta aiheuttajasta on toiminut – sillä tämä kaupunki on W.W.H:n kotipaikka – vahingon aiheuttaneen teon toisen tekijän eli MF Global UK:n osalta, joka näyttää harjoittaneen toimintaansa vain Yhdistyneestä kuningaskunnasta käsin.

36. Tässä yhteydessä on syytä todeta, että henkilöllä, joka vaatii korvausta vahingosta sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun perusteella, on kaksi pääasiallista vaihtoehtoa, joista toisen mukaan hän voi nostaa kanteen asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan nojalla sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vastaajalla on kotipaikka, ja toisen mukaan vedota kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan perustuvaan erityiseen toimivaltaan.

37. Tämä viimeksi mainittu toimivaltaperuste voidaan itsessään jakaa kahteen osaan – tai jopa useampaan, jos otetaan huomioon erityistapauksia koskevat oikeusriidat, joissa unionin tuomioistuin on esittänyt vaihtoehtoisia liittymäperusteita²² – tilanteessa, jossa deliktin tunnusmerkit ja siten liittymät jakautuvat eri jäsenvaltioihin. Unionin tuomioistuin on toistuvasti tulkinnut asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdassa käytettyä ilmaisua ”paikkakunta, missä vahinko sattui”, siten, että sillä tarkoitetaan tällaisessa tilanteessa sekä vahingon ilmenemispaiikkaa, toisin sanoen jäsenvaltiota, jossa vahingon aiheuttanut teko on vaikuttanut suoraan vahingollisesti vahingonkärsijään, että vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikkaa, toisin sanoen jäsenvaltiota, jossa vahingon aiheuttanut teko on saanut alkunsa deliktin tekijän toiminnan vuoksi.²³ Tästä seuraa, että vastaaja voidaan haastaa kantajan valinnan mukaan jommankumman paikkakunnan tuomioistuimeen.

38. Esillä olevassa asiassa pääasian oikeusriidan tilanne on seuraava. Vahingon ilmenemispaiikka, joka vastaa ensimmäistä edellä mainituista osista, sijaitsee ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Saksassa, sillä se katsoo, että väitetty vahinko on ilmennyt tarkkaan ottaen Berliinissä, koska Melzerillä on siellä kotipaikka ja veloitettu pankkitili,²⁴ eikä Düsseldorfissa. Oman toimivaltaisuuksensa toteamiseksi Landgericht Düsseldorf pyrki näin ollen selvittämään, onko esillä olevassa asiassa toimivaltaperustetta, joka voisi perustua jälkimmäiseen edellä mainituista osista, kun otetaan

20 — Tässä säännöksessä käytetty ilmaisu ”tuon jäsenvaltion tuomioistuimet” osoittaa, että siinä vahvistetaan yleinen toimivaltasääntö siltä osin kuin siinä viitataan jäsenvaltion tuomioistuinjärjestelmään kokonaisuudessaan, kun taas toimivalta paikallisella tasolla määräytyy asetuksen N:o 44/2001 59 artiklan mukaisesti niiden kansallisten menettelysääntöjen perusteella, joissa määritellään kotipaikan käsite.

21 — Kun näissä säännöksissä todetaan, että kantaja voi nostaa kanteen sen paikkakunnan ”tuomioistuimessa”, missä toisaalta velvoite täytetään ja toisaalta vahinko sattui, niissä esitetään erityinen toimivaltasääntö.

22 — Oikeuskäytäntöä on annettu erityisesti lehdistön tai televiestinnän (radio, televisio tai internet) kautta tapahtuneiden rajat ylittävien oikeudenloukkausten paikallistamiseen liittyvien erityisten ongelmien vuoksi asiassa C-68/93, Shevill ym., 7.3.1995 annetun tuomion (Kok., s. I-415) linjan mukaisesti. Siten tapauksessa, jossa henkilöllisiä oikeushyviä on loukattu internetsivun sisällöllä, on katsottu, että toimivalta voidaan antaa myös sen paikan tuomioistuimelle, missä vahingon kärsineen henkilön intressien keskus sijaitsee (ks. yhdistetyt asiat C-509/09 ja C-161/10, eDate Advertising ja Martinez, tuomio 25.10.2011, 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat, Kok., s. I-10269).

23 — Kantajalle on tarjottu nämä kaksi vaihtoehtoa Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan tulkintaa koskeneessa em. asiassa Bier annetusta tuomiosta (19 kohta) lähtien, ja nämä vaihtoehdot on toistettu useita kertoja, muun muassa em. asiassa Folien Fischer ja Fofitec annetussa tuomiossa (39 ja 40 kohta).

24 — Tämän ratkaisuehdotuksen 31 ja 32 kohdassa esitetyistä syistä se, että oletetulla vahingonkärsijällä on pankkitili jäsenvaltion alueella, ei voi olla riittävä liittymä tämän valtion tuomioistuimen toimivallan perusteeksi, koska tällainen peruste on täysin sattumanvarainen.

huomioon kyseisen deliktin oletettujen tekijöiden sääntöjenvastainen toiminta. Vahinkoa aiheuttaneiden tekojen tapahtumapaikkana voisi siis olla joko Lontoo, sillä MF Global UK on toteuttanut siellä välitystoimeksiannot, tai Düsseldorf, joka on asiassa haastamatta jääneen mutta ainoan vastaajan kanssa yhteistyötä tehneen W.W.H:n kotipaikka.

39. Asiassa on ratkaistava, voidaanko yhtiön, jonka kotipaikka on Düsseldorf, toimia eli asiakkaan hankkimista ja opastamista tai jopa kehottamista liian suurten riskien ottamiseen pitää osana tekoja, jotka ovat johtaneet tälle asiakkaalle aiheutuneeseen vahinkoon. Unionin tuomioistuinta pyydetään erityisesti ottamaan kantaa siihen, voiko näiden toimien tekopaikka olla itsessään perusteena sille, että Landgericht Düsseldorf ratkaisee Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautuneen yhtiön, joka näistä kahdesta ainoana on haastettu oikeuteen, sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevan asian sillä perusteella, että tämän viimeksi mainitun yhtiön katsotaan olevan vastuussa toiseksi vahingon aiheuttajaksi oletetun saksalaisen yhtiön toiminnasta.

40. Näin ollen ennakkoratkaisukysymys rajoittuu vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikan käsitteen tulkintaan tilanteessa, jossa on seuraavat kolme asian monimutkaiseksi tekevää seikkaa: ensinnäkin vahinkoa aiheuttaneiden tekojen katsotaan sattuneen eri jäsenvaltioissa eri puolilla sijaitsevilla paikkakunnilla; toiseksi usea henkilö on vastuussa eli näitä tekoja ei ole tehnyt vain yksi tekijä, vaan useat henkilöt ovat tekijäkumppaneita tai avunantajia; ja kolmanneksi kantaja on haastanut oikeuteen ainoastaan toisen oletetuista vahingon aiheuttajista, ja näin se on tehnyt siinä jäsenvaltiossa, jossa taas toinen näistä aiheuttajista on toiminut. Vaikka unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on jo käsitelty eri näkökulmista kahta ensimmäistä näistä seikoista, niitä ei ole aikaisemmin tarkasteltu yhdessä kolmannen seikan kanssa.

41. Asiakirja-aineiston perusteella on tuotava esille erityinen ongelma, joka koskee MF Global UK:n ja W.W.H:n oikeudellisen aseman yksilöintiä, sillä unionin tuomioistuimelle esitetyissä huomautuksissa on usein tehty sekaannus kyseessä olevan siviilioikeudellisen deliktin päätekijän ja avunantajan tai tekijäkumppanin välillä. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että vaikka Melzer vaatii korvausta ainoastaan MF Global UK:lta, joka näyttää hänen näkökulmastaan olleen ratkaisevassa asemassa vahingon syntymisessä, W.W.H. on pikemminkin päätekijä, kun taas kantajan väitteiden ja vaatimusten perusteella MF Global UK on ainakin avunantaja. Joka tapauksessa ennakkoratkaisukysymys on muotoiltu riittävän laajasti käsittääkseen molemmat tilanteet, eli oikeuteen haastamatta jääneen henkilön avunannon tai tekijäkumppanuuden. Tämän vuoksi tässä ratkaisuehdotuksessa esitettävässä vastauksessa otetaan huomioon nämä kaksi näkökohtaa.

42. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii ennen kaikkea, olisiko kanne mahdollista nostaa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa avunantaja tai tekijäkumppani on toiminut sääntöjenvastaisesti, kun eri jäsenvaltioissa on tapahtunut useita vahinkoa aiheuttaneita tekoja. Tämä merkitsee tarkemmin sanottuna sitä, että asiassa olisi otettava huomioon paikkakunta, jossa vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut yhden vahingossa osallisen toimesta, ilman että oletetun vahingonkärsijän pitäisi nostaa kanne tätä avunantajaa tai tekijäkumppania vastaan, kuten pääasian oikeusriidassa.

43. Tämä tuomioistuin haluaa toisin sanoen unionin tuomioistuimen vahvistavan tuomioistuimen valintaa koskevan lisävaihtoehdon tilanteessa, jossa vastaajat, joilla on kotipaikka eri jäsenvaltioissa, ovat yhteisvastuussa deliktistä, ottamalla käyttöön ennakkoratkaisukysymyksessä käytetyn sanamuodon mukaisesti ”keskinäisenä liittymänä vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikkakunnan”. Tässä ehdotetun uuden toimivaltaperusteen käyttöön ottaminen merkitsisi tähän asti unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä kantajalle tarjottujen vaihtoehtojen laajentamista. Mielestäni tämä ei edellyttäisi varsinaisesti uuden päävaihtoehdon tarjoamista ”paikkakunnan, jossa vahinko on ilmennyt”, ja ”paikkakunnan, jossa vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on

sattunut”, lisäksi. Tämä tuomioistuin ehdottaa pikemminkin näistä vaihtoehdoista jälkimmäisen laajentavaa tulkintaa siten, että kun deliktiin on osallistunut useita tekijöitä rajojen yli, jonkun näistä tekijöistä toteuttamien vahinkoa aiheuttaneiden tekojen paikkakunta voisi olla tuomioistuimen toimivallan perusteena jonkun toisen näistä tekijöistä osalta.

B Vastaus ennakkoratkaisukysymykseen

1. Eri kannanotot

44. Unionin tuomioistuimelle esitettyjen huomautusten perusteella asiassa on kaksi vastakkaista näkemystä: Melzer, Saksan, Tšekin ja Portugalin sekä Sveitsin hallitukset ehdottavat, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämä uusi toimivaltaperuste hyväksyttäisiin, kun taas MF Global UK ja komissio katsovat, että esitettyyn kysymykseen on vastattava kieltävästi.

45. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen päätöksen perusteluista ilmenee, että se on taipuvainen kannattamaan mahdollisuutta pitää kansainvälisen toimivallan liittymänä, jota se luonnehtii vaihtoehtoiseksi, oletetun tekijäkumppanin tai avunantajan toteuttaman vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikkaa, vaikka tämä ei ole vireille saatetun oikeudenkäynnin vastaajana.

46. Tämä näkemys samoin kuin ennakkoratkaisukysymyksen tarkoitus sinänsä selitty Landgericht Düsseldorfin kansallisesta oikeudesta esittämien tietojen perusteella. Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch) 830 §:ssä säädetään, että kun useampi henkilö yhdessä on osallisena vahinkoa aiheuttavassa toiminnassa, kunkin tekijän tai avunantajan on katsottava olevan vastuussa toisen näistä henkilöistä myötävaikutuksesta. Lisäksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että Saksan siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung) 32 §:n mukaan toimivalta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa voi perustua eri tekijäkumppanien laiminlyönteihin, jos he ovat yhteisvastuussa tästä toiminnasta.

47. Jos pääasian oikeusriita olisi ollut puhtaasti valtion sisäinen, kun otetaan huomioon kantajan eli Melzerin esittämät väitteet vastaajaa eli MF Global UK:ta ja sen oletettua tekijäkumppania tai avunantajaa eli W.W.H:ta vastaan,²⁵ sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa yksi näistä deliktin tekijöistä on toiminut, olisi voinut tällä perusteella katsoa olevansa toimivaltainen ratkaistakseen yhtä tekijäkumppania vastaan nostetun sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuuta koskevan kanteen.²⁶

48. Ratkaisu ei ole ollenkaan yhtä selvä, kun – kuten tässä tapauksessa – tilanteessa on liittymiä usean jäsenvaltion alueelle sen sijaan, että se rajoittuisi Saksan alueelle. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä korostetaan, että Saksan oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa on esitetty tästä kysymyksestä erilaisia näkemyksiä. Se selittää, että jotkin tuomioistuimet ovat katsoneet, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan perusteella rajat ylittävällä oikeusriidalla voi olla liittymä tekijäkumppanin tai avunantajan toteuttaman vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikkaan sillä

25 — Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Melzer väittää, että W.W.H. on laiminlyönyt neuvontaveloitteensa ja aiheuttanut hänelle tahallisesti vahinkoa välittämällä hyvän tavan vastaisesti epäonnistumaan tuomittuja optioliiketoimia Saksan siviililain 826 §:n vastaisesti ja että MF Global UK on tahallisesti ainakin auttanut tässä Saksassa tapahtuneessa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausvastuun perusteena olevassa toiminnassa.

26 — Landgericht Düsseldorf toteaa, että jos asiassa sovellettaisiin Saksan kansallista oikeutta, se olisi alueellisesti toimivaltainen ratkaisemaan sen käsiteltäväksi saatetun asian, koska W.W.H. on toteuttanut Düsseldorfissa vahinkoa aiheuttaneen teon eli hankkinut Melzerin asiakkaaksi.

perusteella, että sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun perusteena olevan teon tai laiminlyönnin painopiste on tässä paikassa.²⁷ Jotkut oikeusoppineet ovat esittäneet näiden ratkaisujen osalta yhtäpitäviä näkemyksiä, kun taas monet muut ovat vastustaneet niitä vetoamalla perusteluihin, joihin palaan tarkemmin jäljempänä, sillä yhdyin näiden viimeksi mainittujen näkemykseen.

49. Ennakkoratkaisupyynnön perustelujen taustalla on tämä aivan erityinen tilanne. Unionin tuomioistuin ei kuitenkaan ole millään tavoin sidottu kansallisella tasolla ensisijaisena pidettyyn lähestymistapaan. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 44/2001 käsitteitä on tulkittava itsenäisesti, jotta taataan sen yhtenäinen soveltaminen kaikissa jäsenvaltioissa.²⁸

2. Ehdotettu tulkinta

a) Tulkintaa koskevat suuntaviivat

50. On selvää, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdassa olevaa käsitettä ”sen paikkakunnan tuomioistuin, missä vahinko sattui” on tulkittava itsenäisesti jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten sisältöön nähden, sillä tässä asetuksessa säädettyjen toimivaltasääntöjen täytäntöönpano ei voi riippua kansallisista erityispiirteistä, koska muutoin näillä säännöillä tavoiteltu yhdenmukaistaminen menettäisi tehokkaan vaikutuksensa.²⁹

51. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 44/2001 säännöksen sisältöä on tarkasteltava sekä tämän säännöksen sanamuodon että asetuksella perustetun järjestelmän ja sillä tavoiteltujen päämäärien valossa.³⁰

52. Täsmennän heti alkuun, etten kannata asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan tulkintaa, jonka perusteella voitaisiin katsoa Landgericht Düsseldorfin tavoin, että kyseinen kantaja voisi perustellusti päättää nostaa kanteen tässä tuomioistuimessa sen paikkakunnan tuomioistuimena, missä avunantaja tai tekijäkumppani, jota ei ole haastettu oikeuteen, on osallistunut väitetysti vahinkoa aiheuttaneen toiminnan toteuttamiseen, eikä pelkästään tehdä valintaa joko sen paikkakunnan tuomioistuimen, missä vastaajalla on kotipaikka, sen paikkakunnan tuomioistuimen, missä vahinko on ilmennyt, tai sen paikkakunnan välillä, missä tämän vahingon aiheuttanut teko on sattunut, siten kuin oikeuskäytännössä on perinteisesti katsottu. Tällainen tulkinta olisi mielestäni liian laaja, kun otetaan huomioon sekä systematiikan että tavoitteiden kannalta seuraavaksi esitettävä analyysi.³¹

b) Tulkinta asetuksen N:o 44/2001 järjestelmän perusteella

53. Todettakoon aluksi, että asetuksessa N:o 44/2001 on säännöksiä – nimittäin sen 6 artiklan 1 alakohdassa – joissa säädetään nimenomaisesti mahdollisuudesta nostaa kanteen vastaajaa vastaan siinä tuomioistuimessa, jolla on yhteys häntä koskevaan oikeusriitaan toisen henkilön välityksellä, mutta tämä johdettu toimivalta koskee ainoastaan tilannetta, jossa on useita vastaajia ja johon sisältyy riski

27 — Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä todetaan erityisesti, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa juuri Saksassa otettiin ne ratkaisevat askeleet, että oletettu vahingonkärtsijä hankittiin asiakkaaksi ja hänet houkuteltiin avaamaan tili ulkomaisella meklariyhtiöllä, sallittiin optiosopimusten lisääminen sinne, annettiin käyttöön rahamääriä optioiden sijoittamiseksi ja jätettiin kirjattujen positioiden arvo maksamatta.

28 — Ks. asia C-190/11, Mühlleitner, tuomio 6.9.2012 (28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) sekä em. asia Folien Fischer ja Fofitec (tuomion 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 — Ks. kyseisen asetuksen johdanto-osan toinen perustelukappale.

30 — Ks. mm. asia C-619/10, Trade Agency, tuomio 6.9.2012 (27 kohta).

31 — Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan syntyhistoriaan ei tietääkseni liity seikkoja, joista voisi olla hyötyä esitettyyn kysymykseen vastattaessa, kun otetaan huomioon, että kyseinen säännös on nykyisessä muodossaan suppea. Ks. tältä osin Luganossa 30.10.2007 allekirjoitetusta tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevasta yleissopimuksesta tehdyn professori F. Pocarin selitysmuistion yhteenveto (EUVL 2009, C 319, s. 1, 58 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

ristiriitaisista tuomioista,³² mistä ei ole kyse pääasian oikeusriidassa. Syystä, jota ei ole täsmennetty ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä,³³ Melzer on päättänyt haastaa Landgericht Düsseldorfin ainoastaan MF Global UK:n, jonka kotipaikka on Lontoo, eikä W.W.H:ta, jonka kotipaikka on Düsseldorf, vaikka hän näyttää väittävän tämän lontoolaisen yhtiön syyllistyneen pelkkään avunantoon. Tällä valinnallaan, jonka mahdollisesti kielteisistä vaikutuksista kantajan on vastattava, hän on menettänyt kyseisessä 6 artiklassa annetun mahdollisuuden vedota kolmannen henkilön kotipaikkaan perustuvaan laajennettuun toimivaltaan ja siten käytännössä niihin toimiin, jotka tämä kolmas henkilö on voinut toteuttaa tässä paikassa.

54. Asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan 1 kohdassa vahvistetun yleisen toimivaltasäännön tarkoituksena on turvata sen asianosaisen intressit, joka ei ole nostanut rajat ylittävää kannetta, ja sen nojalla toimivaltaisia ovat pääsääntöisesti sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa vastaajalla on kotipaikka. Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että koska kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 alakohdan kaltaisessa säännöksessä vahvistetaan toimivaltasääntö, jolla voidaan poiketa tästä pääsäännöstä, kun kantajalle annetaan mahdollisuus valita tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia saatetaan, sitä on tulkittava suppeasti, jopa rajoittavasti.³⁴ Näin ollen tätä artiklaa ei pidä tulkita laajentavasti koskemaan muita kuin asetuksessa N:o 44/2001 nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita,³⁵ sillä muutoin voitaisiin heikentää 2 artiklan tehokasta vaikutusta ja ylittää unionin lainsäätäjän tarkoitus. Koska unionin tuomioistuimen mukaan käsitettä ”paikkakunta, missä vahinko sattui” ei pidä tulkita liian laajentavasti arvioitaessa liittymää vahingon ilmenemispaikkaan,³⁶ mielestäni saman pitäisi koskea liittymää vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikkaan, eikä näin ollen pitäisi hyväksyä sitä, että kolmannen osapuolen toisessa jäsenvaltiossa toteuttamien toimien lukeminen vastaajan syyksi olisi peruste tuomioistuimen toimivallalle sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa.

55. Kuten olen jo korostanut, asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdassa olevan säännön perusteella voidaan määrittää tietty tuomioistuin kaikista jäsenvaltioiden tuomioistuinta, jotka ovat aineellisesti toimivaltaisia, toisin kuin kyseisen asetuksen 2 artiklan perusteella. Tämän asetuksen johdanto-osan 12 perustelukappaleesta ilmenee, että tämän menettelyn perusteella kyseisellä 5 artiklalla pyritään määrittämään tuomioistuin, joka on maantieteellisesti lähellä riita-asiaa ja jolla on siten parhaat edellytykset ratkaista kyseinen asia.

56. Unionin tuomioistuin on toistuvasti katsonut, että tämä sääntö perustuu riita-asian ja sen paikkakunnan tuomioistuinten, missä vahinko sattui, välisen erityisen läheisen liittymän olemassaoloon, minkä vuoksi on perusteltua antaa toimivalta näille tuomioistuimille hyvään lainkäyttöön ja prosessin asianmukaiseen järjestämiseen liittyvien syiden perusteella, erityisesti riidan läheisyyden ja asian selvittämisen vuoksi.³⁷

57. Jos ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ehdottama uusi toimivaltaperuste pitäisi hyväksyä, tämä päätely johtaisi siihen, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa oikeuteen haastamatta jääneen kolmannen henkilön toiminnan perusteella toimivaltaiseksi todettu – tässä tapauksessa saksalainen – tuomioistuin joutuisi ottamaan kantaa sellaisen vastaajan vastuuseen – jonka kotipaikka on tässä tapauksessa Yhdistyneessä kuningaskunnassa – jonka sääntöjenvastaiseksi

32 — Tässä säännöksessä säädetään, että jos asiassa on useampia vastaajia, sama kantaja voi nostaa eri vastaajia vastaan kanteet siinä tuomioistuimessa, jonka alueella jollakin vastaajista on kotipaikka, edellyttäen että kanteiden välillä on niin läheinen yhteys, että niiden ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin, ja näin on silloinkin, kun niillä on eri oikeudellinen perusta (asia C-98/06, Freeport, tuomio 11.10.2007, Kok., s. I-8319, 38 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

33 — Ks. Melzerin edustajan tästä esittämistä perusteluista edellä alaviite 9.

34 — Ks. mm. asia C-189/08, Zuid-Chemie, tuomio 16.7.2009 (Kok., s. I-6917, 22 kohta).

35 — Ks. vastaavasti asia C-347/08, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, tuomio 17.9.2009 (Kok., s. I-8661, 39 kohta) ja asia C-144/10, BVG, tuomio 12.5.2011 (30 kohta, Kok., s. I-3961).

36 — Em. asiassa Kronhofer (tuomion 19 kohta) todettiin, että tätä käsitettä ei pidä tulkita laajentavasti niin, että siihen sisältyisivät kaikki paikkakunnat, joissa voi ilmetä sellaisen seikan aiheuttamia vahingollisia seurauksia, joka on jo aiheuttanut toisella paikkakunnalla tosiasiaa ilmenneen vahingon.

37 — Ks. mm. asia C-523/10, Wintersteiger, tuomio 19.4.2012 (18 kohta) sekä em. asia Folien Fischer ja Fofitec (tuomion 37 ja 38 kohta).

väitetty toiminta ei ole tapahtunut lähellä tämän tuomioistuimen toimialuetta vaan kaukana siitä, koska asiassa ei ole kiistetty, että MF Global UK on toiminut yksinomaan Yhdistyneen kuningaskunnan alueella. Ilman riittävän merkityksellistä liittymää riita-asiaan tällä tuomioistuimella ei olisi objektiivisesti parhaita edellytyksiä ratkaista asiaa tällaisissa olosuhteissa.

58. Näin ollen olisi mielestäni asetuksen N:o 44/2001 systematiikan vastaista katsoa toimivaltaiseksi sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa deliktin päätekijän avunantajalla tai tekijäkumppanilla on kotipaikka, vahinkoa aiheuttaneen teon toissijaisena tapahtumapaikkana, vaikka vahinkoa aiheuttaneen teon ensisijainen tapahtumapaikka sijaitsee toisessa jäsenvaltiossa. Tätä lähestymistapaa tukevat muut perusteet, jotka koskevat kyseisen asetuksen tarkoitusta.

c) Tulkinta asetuksen N:o 44/2001 tavoitteiden perusteella

59. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa tarkoitettuun hyvän lainkäytön tavoitteeseen liittyvien menettelyllisten perustelujen osalta en ymmärrä, miten silloin, kun asiassa on vain yksi vastaaja – kuten esillä olevassa tapauksessa – tietoisesti oikeuteen haastamatta jätetyn toisen tekijän toimintaan perustuva laajennettu toimivalta olisi suoraan kyseisen tavoitteen mukaista. Tilanne olisi tietysti toinen, jos tarkoituksena olisi edistää eri vastaajia vastaan käytävien useiden eri menettelyjen yhdistämistä, mutta esillä olevassa tapauksessa ei ole millään muotoa kyse tällaisesta toimivallan keskittämisestä.³⁸

60. Kuten Saksan hallitus antaa ymmärtää, pitää paikkansa, että lisävaihtoehdon antaminen ennakkoratkaisukysymyksessä esitetyissä olosuhteissa voisi vastata ensi arviolta kannatettavaa pyrkimystä laajentaa deliktin oletetun vahingonkärsijän valinnanvapautta, jotta tämän ei tarvitsisi nostaa kannetta paikassa, jossa se olisi hänelle kalliimpaa tai epävarmempaa, erityisesti esitettävän näytön osalta. Vahingonkärsijän asettaminen etusijalle ei kuitenkaan ole asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdassa säädetyn toimivaltasäännön perusteena. Unionin tuomioistuin on katsonut, että kyseisen asetuksen joistain muista säännöksistä poiketen viimeksi mainitun säännöksen tarkoituksena ei ole suojella riidan asianosaisista sitä, joka vaikuttaa heikommalta.³⁹

61. Edellä mainitussa 12 perustelukappaleessa nimenomaisesti esitetty vaatimus, jonka mukaan olisi helpotettava asian saattamista sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jolla on läheisin yhteys riita-asian tosiseikkoihin, johtaisi pikemminkin kieltävän vastauksen antamiseen tässä tapauksessa esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen. Mielestäni forum shoppingin riskin vähentämiseksi kantajalle annettu toimivaltaa koskevia vaihtoehtoja on jossain määrin syytä rajata, vaikka kyse onkin asianosaisesta, joka väittää kärsineensä vahinkoa.⁴⁰

62. Lisäksi on tärkeää huolehtia siitä, että asetuksen N:o 44/2001 laatijoita ohjannutta oikeusvarmuuden periaatetta noudatetaan.⁴¹ Kyseisen asetuksen johdanto-osan 11 perustelukappaleessa on siten korostettu, että toimivaltasääntöjen ”ennustettavuuden on oltava hyvä”. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan oikeusvarmuuden periaate edellyttää, että tämän

38 — Ks. vastaavasti em. asia Kronhofer (tuomion 18 kohta), jonka mukaan toimivallan myöntäminen tuomioistuimille, jotka sijaitsevat muussa sopimusvaltiossa kuin siinä, jossa vahinkoa aiheuttanut teko sattui ja vahinko ilmeni, ei täytä mitään objektiivista tarvetta näytön esittämisen tai prosessin järjestämisen kannalta.

39 — Ks. em. asia Folien Fischer ja Fofitec (45 ja 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

40 — Tätä ongelmaa käsitellyt Euroopan parlamentti on asetuksen N:o 44/2001 nykyisen tarkistamisen yhteydessä ehdottanut vaatimusta ”riittävästä, olennaisesta ja merkittävästä yhteydestä”, jotta voidaan ”rajoittaa mahdollisuutta valita edullisin oikeuspaikka” sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeissa asioissa. Ks. 7.9.2010 annettu päätöslauselma asetuksen N:o 44/2001 täytäntöönpanosta ja tarkistamisesta (2009/2140(INI), P7_TA(2010)0304, Q perustelukappale ja 25 kohta).

41 — Asetuksen N:o 44/2001 antamiseen johtaneessa edellä mainitussa ehdotuksessaan komissio viittasi ”tuomioistuimen toimivaltaa koskevaan oikeusvarmuuteen” ja tavoitteeseen määrittää tuomioistuinten toimivaltaa koskevat selvät säännöt (KOM (1999) 348 lopullinen, 1.1 kohta).

asetuksen 2 artiklassa säädetystä yleisestä periaatteesta poikkeavia toimivaltasääntöjä tulkitaan siten, että tavanomaisen valveutunut vastaaja voi kohtuullisesti ennakoida, missä muussa tuomioistuimessa kuin sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa hänen kotipaikkansa on, kanne häntä vastaan voidaan nostaa.⁴²

63. Totean vielä, että yhdenmukaisten sääntöjen antaminen, jotta voidaan ”varmistaa kohtuullinen tasapaino vastuulliseksi väitetyn henkilön ja vahingonkärsijän etujen välillä”,⁴³ on ollut asetuksen N:o 44/2001 laatijoiden tarkoituksena.⁴⁴ Tähän tasapainoon pyrkimisen pitäisi mielestäni ohjata myös unionin tuomioistuinta sen tulkittaessa tämän asetuksen 5 artiklan 3 alakohtaa.

64. Sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa hyväksyttävän toimivallan tietty ennakoitavuus on välttämätöntä vahingon oletetun aiheuttajan kannalta, sillä muutoin rajat ylittävän toiminnan harjoittaminen voitaisiin tehdä vähemmän houkuttelevaksi taloudellisille toimijoille. Mielestäni oikeusvarmuutta ja asianosaisten etujen välistä tasapainoa koskevien periaatteiden kannalta olisi kohtuutonta antaa kantajalle oikeus nostaa kanne missä tahansa jäsenvaltion tuomioistuimessa, jonka toimialueella kuka tahansa tekijäkumppani tai avunantaja on osallistunut sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun perusteena olevaan toimintaan, ilman että tätä viimeksi mainittua on haastettu oikeuteen.

65. Kuten asetuksen N:o 44/2001 soveltamisesta käytännössä annetussa selvityksessä tuodaan esille,⁴⁵ hyväksyttävien toimivaltaperusteiden lähes loputon lisääminen sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevissa asioissa voi johtaa siihen, että henkilön, jonka vastuuseen vedotaan, täytyy puolustautua eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa ja siten useiden oikeusjärjestysten mukaisesti, joista ankarimmalla on taipumus saada määrävin asema.

66. Asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohtaa on jo tulkittu jossain määrin joustavasti. On kuitenkin vaarana, että lisätessään uusien liittymäperusteiden määrää unionin tuomioistuin paitsi antaa monisäikeisyytensä vuoksi vaikeasti ymmärrettäväksi käyvää oikeuskäytäntöä myös kirjoittaa vaivihkaa asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan uuteen muotoon. Jos tällainen suuntaus tämän säännöksen laajentavasta tulkinnasta jatkuisi ilman tarvittavia pidäkkeitä, asetuksen N:o 44/2001 keskeinen mekanismi voisi kääntyä täysin päinvastaiseksi siten, että taka-alalle jätettäisiin perustavanlaatuisen periaate, jonka nojalla henkilöt, joilla on kotipaikka jäsenvaltiossa, on yleensä haastettava tämän valtion tuomioistuihin.⁴⁶ Mielestäni unionin tuomioistuimen pitäisi näin ollen varoa menemästä liian pitkälle tähän suuntaan kyseistä artiklaa koskevassa tulkinnassaan.

67. Näin ollen katson, että kieltävä vastaus ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymykseen vastaisi paremmin asetuksen N:o 44/2001 sekä järjestelmän että tavoitteiden mukaisia vaatimuksia.

42 — Ks. mm. asia C-281/02, Owusu, tuomio 1.3.2005 (Kok., s. I-1383, 40 kohta). Oikeusvarmuuden tavoitetta ei pidä ymmärtää siten, että sen tarkoituksena olisi ainoastaan antaa kantajalle mahdollisuus määrittää tuomioistuin, jossa hän voi nostaa kanteen, kuten muun muassa em. asiassa Kronhofer (tuomion 20 kohta) ja em. asiassa Folien Fischer ja Fofitec (tuomion 33 kohta) todetaan.

43 — Tämä vastaa sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista 11.7.2007 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 864/2007 (Rooma II) johdanto-osan 16 perustelukappaleen sanamuotoa (EUVL L 199, s. 40).

44 — Asetuksen N:o 44/2001 antamiseen johtaneeseen, edellä mainittuun komission ehdotukseen on ”otettu neuvostossa tehdyn sopimuksen sisältö, joka koskee tarvetta varmistaa, että riita-asian osapuolten edut otetaan tasapuolisesti huomioon” (KOM (1999) 348 lopullinen, 2.1 kohta).

45 — Ks. ns. mosaikkiteoriaan perustuvaa lähestymistapaa vastaan esitetyt väitteet em. asiassa Shevill ym. annetun tuomion seurauksena, Hess, B., Pfeiffer, T. ja Schlosser, P., Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States, Study JLS/C4/2005/03, lopullinen versio, syyskuu 2007, 214 kohta.

46 — Ks. vastaavasti asia C-462/06, Glaxosmithkline ja Laboratoires Glaxosmithkline, tuomio 22.5.2008 (Kok., s. I-3965, 32 kohta), jonka mukaan ”se että yhteisöjen tuomioistuin muuttaisi erityistä toimivaltaa koskevat, hyvän oikeudenhoidon helpottamiseksi annetut säännöt yksipuolisiksi toimivaltasäännöiksi, joilla suojataan heikommaksi katsottua osapuolta, ylittäisi kuitenkin sen eri etujen välillä vallitsevan tasapainon, jonka yhteisöjen lainsäätäjä on nykyisessä oikeustilassa perustanut”.

V Ratkaisuehdotus

68. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Landgericht Düsseldorfin esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen

(EY) N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohtaa on tulkittava siten, että siinä säädettyä erityistä toimivaltaa sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa koskevaa sääntöä ei voida soveltaa, kun useampi eri jäsenvaltioissa toiminut henkilö on osallisena vahinkoa aiheuttavaksi väitettyssä toiminnassa ja heistä yhtä vastaan nostetulla kanteella on liittymä tuomioistuimeen, jossa kanne on nostettu, ainoastaan avunantajan tai tekijäkumppanin, jota ei ole haastettu tähän samaan tuomioistuimeen, syyksi luetun vahinkoa aiheuttaneen teon tapahtumapaikan perusteella.